

Reisu'l-Kurra Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun Kur'an Öğretimine Katkıları Ve Dini Görüşleri

Öğr.Gör. Mehmet GÜNAYDIN*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu devrinde, Trabzon sancağına bağlı Of kazasındaki medreselerin, din eğitimi ve öğretimi açısından son derece fonksiyonel olduğunu söylememiz mümkündür. Yaklaşık üç asırlık bir geçmişe ve geleneğe sahip olan bu medreselerde yetişen âlim ve hocaların ülkemiz genelindeki din hizmetlerine önemli katkıları olmuştur.

Bu geleneğin son temsilcilerinden biri de, kıraat âlimi olarak bilinen Oflu Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'dur. 1936 yılında Atatürk'ten izin alarak Of'un Uğurlu beldesinde resmi Kur'an kursu açmaya muvaffak olmuştur. Yaklaşık yarım asır eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunarak binlerle ifade edilen din görevlisi yetiştirmiştir. Yetiştirdiği din hocalarının büyük çoğunluğu Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatı ve İlahiyat fakültelerinde görev yapmış ve yapmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Of Medreseleri, Din Eğitimi, Oflu Mehmet Rüştü Aşıkkutlu.*

Contribution of Raisu'l-Qurra Mahmad Rushtu Ashik- kutlu Quran Teaching And His Religious Views

Abstract

It is possible to say that the madrasah (religious schools) in Of district of Trabzon sanjak in Ottoman period

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Öğretim Görevlisi.

were very functional. The religions scholars in these schools which it has opened for three centuries, contributed to national religious education and religious services.

One of the last representative of this tradition was Of-lu Mahmad Rushtu Ashikkutlu who was known as a scholar of Qiraah (reading of Quraan). By the oral permission of Atatürk, he was succesful in opening a formal Quraan courses in Ugurlu town of Of district and taught the ways of reading of Quraan to thousand and thousand of students for a half century approximately. His students have become the teachers at the faculties of theology and they have made offically in the Presidency of Religious Affairs.

Keywords: *Madrasah of Of, Education of Religion, Of-lu Mahmad Rushtu Ashikkutlu.*

1. Giriş

Trabzon'un Of ilçesi¹, gerek Osmanlı dönemi ve gerekse Cumhuriyetin kuruluşundan sonra din eğitimi ve öğretiminde önemli ağırlığı olan ilim merkezlerinden biridir. Of medreselerinde yetişen yüzlerce âlim, ülkemizin pek çok yöresinde görev yapmış olup, "Of Uleması" ve "Of-lu Hocalar"² adıyla ün yapmışlardır.³ Özellikle 1950'li yıllardan sonra Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatında görev üstlenenlerin, toplumun dini düşünce yapısına değerli katkı sağladıklarını söylememiz mümkündür. Makalemizde ilk olarak

¹ Of'un tarihi ve kültürünü araştırırken daha önce Of'a bağlı olan Çaykara, Dernekpazarı ve Hayrat ilçelerini de dikkate almak gerekir.

² "Of-lu Hocalar" diye nitelendirilen din hocaları ile günümüz "Of-lu Hoca" tiplmesi arasında hiçbir irtibat söz konusu olmayıp, tarihi dokuyu zedelemeye çalışmanın boş bir gayret olduğunu belirtmekte yarar görüyoruz. Bu açıdan konuyu kısmen irdeleyen bir çalışma için bkz. Düzenli, Yahya, "Mandan Hoca'dan Günümüze Of-lu Hoca: İronik Şablonun Ötesi", *Temel Kimdir*, Editör: Ömer Asan, Heyamola Yay., İstanbul, 2006, 92-129.

³ Bu hocaların büyük çoğunluğunun, 1948 yılında Of'tan ayrılarak kaza statüsüne getirilen ve sahilden 27 kilometre içeride bulunan günümüz Çaykara ilçesinin sınırları içerisinde yaşadıklarını belirtmek isteriz.

yörenin dinî-kültürel yapısı ve medreseler hakkında bilgi vererek bu önemli katkının arka planını kısaca irdelemeye çalışacağız. İkinci ve esas olarak ise, medrese geleneği içerisinde yetişen ve son devir Kıraat alimi olarak bilinen Oflu Mehmet Rüştü Aşikkutlu'nun (1901-1980) ⁴ hayatı, eğitim-öğretim faaliyetleri ve bazı dinî görüşleri üzerinde durulacaktır. Çalışmamızın ileriki kısımlarında Aşikkutlu Hoca ile ilgili vereceğimiz bilgilerin önemli bir kısmını, kendisinin kaleme aldığı; ancak bu güne kadar yayımlanmamış belgeler oluşturacaktır.

2. Of'un Dinî-Kültürel Yapısı ve Medreseler

Fatih Sultan Mehmet, gerçekleştirdiği 26 Ekim 1461 tarihli seferle Trabzon'u fethederek Osmanlı topraklarına katmıştır. Fethin ardından Trabzon ve yöresi "Trabzon Sancağı" adı altında bir idari birim olarak Osmanlı Devleti idari sistemi içerisinde yerini almıştır.⁵ Bu idari sistem içerisinde Of, kaza statüsüne getirilmiştir. Trabzon'un 55 kilometre doğusunda yer alan Of, kaza olma konumunu halen sürdürmektedir.

Of halkı, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethinden yaklaşık yüz sene sonra hicrî 960(M.1553) yıllarında İslâm dinine girdi. Maraşlı bir Türk âlimi olan ve Osman Efendi diye bilinen zat, Bayburt yoluyla bir şekilde yöreye geldi. Osman Efendi, Of'un en mutaassıp papazlarıyla dolu olan bir yerinde günlerce ve samimi bir hava içerisinde dini münakaşalar yapmıştır. Her ne kadar Hıristiyan din adamları Osman Efendi'ye biraz tepki göstermişlerse de sonuç itibarıyla Of'un önde gelen papazlarının İslam dinini kabul etmelerine vesile olmuştur. Bunu gören yöre halkının ço-

⁴ Geniş bilgi için bkz. Günaydın, Mehmet, *Karadeniz Güneşi Reîsü'l-Kurra Mehmet Rüştü Aşikkutlu'nun Hayatı ve Din Eğitimiine Katkıları*, Selçuk Ofset Matbaası, Kahramanmaraş, 2004.

⁵ Öksüz, Hikmet, "Tarihi Seyir İçinde Çaykara", *Çaykara'nun Manevi ve Kültürel Değerleri Sempozyumu-I*, 16-19 Temmuz 2002, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon, 25; Bilgi için bkz. Trabzonlu Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi*, İmran Matbaası, İstanbul, 17 Şaban 1297, 55-59.

ğunluğu da İslâm dinine girmiştir.⁶ Esasen din değiştirme olgusu kolay bir hadise olmayıp, uzun bir süreç işidir.⁷ Dolayısıyla Of'uların İslam dinini hiçbir baskıya maruz kalmadan kabul etmelerinin⁸ anlamlı olduğu ve sebeplerinin irdelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bunun yanı sıra Osmanlı devletinin iskân politikaları çerçevesinde Müslüman Türk ailelerinin bölgeye yerleştirildiği de bilinen bir husustur. Bunlar arasında Çepni ve Peçenek soyundan gelenlerin ağırlıklı olduğu ifade edilmektedir.⁹ Bu politikanın yöre halkının Müslümanlaşmasına da önemli etkileri olmuştur.

Of yöresinde eğitim-öğretim tarihine ışık tutacak en önemli yapılar, camilerin hemen yanı başında inşa edilen ve halen “medrese” olarak anılan eserlerdir. Bölgede inşa edilen en eski cami, bugünkü Çaykara ilçesinin Akdoğan Köyü Kovacık mahallesinde bulunmaktadır. 1650 yılında inşa edilen cami ve medrese bölgenin eğitim tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bunun haricinde Dernekpazarı ilçesine bağlı Çalışanlar ve Taşçılar köyleri¹⁰ ile Kondu ve Güney Mahallelerindeki camilerin yanı başında bulunan ve halen muhafaza edilen medreseleri örnek göstermemiz mümkündür.

İstanbul Şeyhülislamlık arşivindeki 1914 yılına ait cetvele göre Of'ta 69 medrese, 69 müderris ve 1482 öğrenci

⁶ Trabzonlu Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi*, İmran Matbaası, İstanbul, 17 Şaban 1297 99; Cansız, Mustafa, “Of Kazasının Umumi Tarihçesi”, *İnan, Trabzon Halkevi Kültür Dergisi*, Yeni Seri Sayısı: 38, Mart 1948, 12. Bilmediğimiz kadarıyla Of tarihi hakkında yazılan ilk ciddi makale olduğunu söylememiz mümkündür. Ayrıca bkz. Umur, Hasan, *Of ve Of Muharebe-leri*, 8 vd; Aynı yazarın *Of Tarihi Vesikalar ve Fermanlar*, Güven Basımevi, İstanbul, 1951.

⁷ Bkz. Kirman, M. Ali, “Din Değiştirme Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Dinî Araştırmalar*, C.6, Sayı 18, Ocak-Nisan 2004, 80.

⁸ Cansız, a.g.m., 12.

⁹ Cansız, Mustafa, a.g.m., 12.

¹⁰ Sarı, İbrahim, “Tarihi Süreçte Eğitim-Öğretim”, *Geçmişten Geleceğe Çaykara Dernekpazarı Tarih-Toplum-Kültür*, Çaykara ve Dernekpazarı Kültür Yardımlaşma Cemiyeti Yay., Hazırlayanlar: Hasan Hüsnü Durgun-İsmail Sarı-Orhan Durgun, Seçil Ofset, İstanbul, Aralık, 2005, 146.

olduğu belirtilmektedir.¹¹ Aynı dönemlerde İslam dünyasının hiçbir yerinde bir kazada ve bilhassa köylerinde bu kadar medresenin bulunduğu ihtimal vermek herhalde mümkün değildir. Bu medreselerde binlerce öğrencinin öğrenim gördüğü düşünülürken yöre halkının ilime, eğitim-öğretime ne kadar önem verdikleri anlaşılmış olur.¹² Trabzon'un İngiliz Konsolosu W. G. Palgrave, "Of'taki kadar çok sayıda molla ve müftüye, Anadolu'nun hiçbir yerinde rastlanmaz" ifadesine yer vermektedir. Bu bilgiyi aktaran Michael E. Meeker de aynı kanaati paylaşmaktadır.¹³

17. yüzyıldan itibaren Of yöresinde yaygınlaşan medreseler, bölge insanının eğitiminde etkin rol oynamışlardır. Bu itibarla geleneksel medrese eğitiminin uzun süre ve disiplinli bir ortamda sürdürülmüş olması nedeniyle sosyo-kültürel yapının oluşumunda dinin etkisini güçlü bir şekilde görmek mümkündür.¹⁴ Of halkı, müderrislere çok büyük değer verdiği gibi onlara saygıda asla kusur etmezlerdi. Her yıl kazanın birkaç köyünde icazet merasimleri düzenlenirdi. Bu icazet dualarına binlerce insan katılır ve meşhur âlimlerin nasihatlerini dinlerlerdi. Yapılan bu nasihatlerin tesiri halkın üzerinde görülürdü. Bu itibarla özellikle hırsızlık, içki, kumar, zina gibi ahlaka aykırı davranışların yapılması ve toplumsal kardeşliğin sağlanmasına büyük katkı sağlıyordu. Ayrıca hurafe ve batıl inanışların yayılması medreseler sayesinde engelleniyordu.¹⁵

Yörenin Cumhuriyetten önceki din âlimi yetiştirme özelliği Cumhuriyet kurulduktan sonra da devam etmiştir.

¹¹ Albayrak, Sadık, "1914 Yılında Trabzon Medreseleri ve Çaykara'da İlmi Hayat", *Çaykara'nın Manevi ve Kültürel Değerleri Sempozyumu-I*, 16-19 Temmuz 2002, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon, 309. Aynı müellifin *Son Devir Osmanlı Uleması*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay., I-V adlı eserine bakılabilir.

¹² Umur, a.g.e.,25.

¹³ Meeker, E. Michael, *İmparatorluktan Gelen Bir Ulus Türk Modernitesi ve Doğu Kara Deniz'de Osmanlı Mirası*, Çev. Tutku Vardağı, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2005, 300.

¹⁴ Sarı, a.g.m., 146, 147.

¹⁵ Umur, a.g.e., 31-32.

Özellikle 1930-1950 yılları arasında din eğitimi ve öğretimi- ne bazı kısıtlamaların getirildiği bilinmektedir. Ancak yöre- nin coğrafi konumu ve din bilginlerinin çokluğu nedeniyle din öğretiminin sürdürüldüğünü görüyoruz. Bu bağlamda Bakkalzade İsmail Hakkı Efendi,¹⁶ Gargar Muhammed Müslim Efendi,¹⁷ Tayyip Zühtü Efendi,¹⁸ Dursun Nuri Feyzi Güven,¹⁹ Mustafa Cansız,²⁰ Mehmet Rüştü Aşikkutlu, Ha- san Rami Yavuz²¹... adlı şahsiyetler ve gayretleri anılmaya değerdir.

Mehmet Rüştü Aşikkutlu'nun doğduğu Of'un Uğur- lu(Çifaruksa) beldesi de bir ilim merkezi olup, önemli diye- bileceğimiz bir medreseye sahipti. Hatta alt yapı olarak Of'un en önemli merkezi konumundaydı. Ancak Osman- lı'nın son dönemlerindeki medreselerdeki yozlaşma ve dü- şüş Of medreselerinde de görülmüştür. Bu konuda iyileş- tirmeye yönelik olarak atılacak adımlar için hazırlanan rap- por, dönemin Of Müftüsü Bakkaloğlu Hüseyin Efendi'ye sunulmuştur. Raporda, 'medreselerde takip edilen öğretim metotlarının artık özelliğini kaybetmeye yüz tuttuğu belirti- lerek, Of'ta tek bir medrese kurulup, çağa ve yaşama uygun bazı derslerin ilavesiyle yeni bir anlayışla öğretime devam edilmesi istenmiş ve merkez olarak da Uğurlu beldesi tespit edilmiştir. Dışarıdan gelecek hocaların masraflarının bir

¹⁶ Bakkalzade İsmail Efendi son devir Osmanlı müderrislerindedir. Çaykara'da Ataköy'de (Şinek) doğdu. Bilgi için bkz. Yavuz, Yusuf Şevki, "Bakkalzâde İsmail Hakkı", *DİA*, IV, İstanbul, 1991, 545; Albayrak, Ha- şim, *Oflu Hoca Kavramını Oluşturan Din Adamları*, Sahaflar Kitapsarayı, İstanbul, 2008, 114-117.

¹⁷ Albayrak, Haşim, a.g.e., 157. Yavuz, Yunus Vehbi, *Çaykaralı Hacı Hasan Efendi*, Birinci Kitap, İHVAK Yayın No: 004, Hacı Hasan Efendi Külliyyat: 04, İstanbul 2004, 138-145.

¹⁸ Umur, a.g.e., 37-38; Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., 138-144.

¹⁹ Cumhuriyet devri müderris ve Nakşî şeyhlerinden olan Dursun Nuri Feyzi Güven'in hayatı hakkında bilgi için bkz Yavuz, Yusuf Şevki, "Dur- sun Nuri Feyzi Güven", *DİA*; 14, İstanbul, 1996, 328, 329; Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e., 214-218.

²⁰Bkz. Günaydın, Mehmet, *Cansız Hoca*, Heyamola Yay., İstanbul, 1997.

²¹ Bkz. Kaban, Engin, *Hasan rami Efendi ve Çaykara Sosyal-Kültürel Hayatına Etkileri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basıl- mamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1997; Yavuz, Yunus Vehbi, a.g.e.

şekilde karşılanması ve müdürlüğünün de Müftü Bakkalzade Hüseyin Efendi tarafından üstlenilmesi önerilmiştir. Müftü, açık fikirli ve hayatın gerçeklerini görebilecek ileri görüşlü olmasına rağmen ülkenin içinde bulunduğu savaş durumu nedeniyle yapılan öneriler fiiliyata geçirilememiştir. Bununla birlikte Müftü Hüseyin Efendi'nin bu raporu dikkate almadığı ve küçümsediği de dile getirilmektedir.²² Bütün bu veriler dikkate alındığında Trabzon'un Of kazası, medrese ve müderrisler bakımından dönemi içerisinde oldukça önemli bir konumda bulunduğu ve bu sebeple yörenin bir ilim merkezi olduğunu söylememiz mümkündür.²³ Hayatını aktarmaya çalışacağımız Mehmet Rüştü Aşikkutlu da böyle bir ortamda yetişmiş bir din âlimidir.

3. Mehmet Rüştü Aşikkutlu

3.1. Hayatı

Son devir Kıraat âlimi Mehmet Rüştü Aşikkutlu, 1317/1901 yılında Trabzon'un Of kazasına bağlı eski ismiyle Çıfaruksa, yeni adıyla Uğurlu Beldesi'nin Gündoğdu Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babasının adı Ahmet Cemalettin, annesi ise Hanife'dir. İlköğrenimini kasabanın öğretmeni olan babasından yaptıktan sonra hıfzını ve Arapça tahsilini yörenin tanınmış âlimlerinden yapmıştır.

1932 yılında köyünün Merkez Camii'nde imamlık yapmaya başlamıştır. 1936 yılında fahrî olarak köyünde resmi Kur'an kursu açmaya muvaffak olmuş, bu görevini yürütürken 1941 yılında Of Merkez vaizliğine atanmıştır. 1974 yılına kadar imamlık, vaizlik ve Kur'an Kursu öğreticiliği yaptı. Resmi olarak 1976 yılında vaizlikten emekli olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nca düzenlenen ilk kıraat ihtisas kursu'nu 1968 yılında Uğurlu'da gerçekleştirdi. 1974-1979 yılları arasında Ankara ve İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde Diyanet İşleri Başkanlığı'nca açılan hizmet

²² Umur, a.g.e., 28.

²³ Ofun dini-kültürel yapısı ve medreseler konusunu ayrı bir makalede ayrıntılı bir şekilde irdeleme çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

içi eğitim kurslarında Aşere, Takrib, Tayyibe gibi kıraat ilimlerini okuttu. Aşikkutlu, 28 Ağustos 1980 yılında rahatsızlığı nedeniyle tedavi için Trabzon'dan İstanbul'a giderken uçakta vefat etmiş ve doğduğu yer olan Of'un Uğurlu Beldesi'nde 30 Ağustos 1980 tarihinde Merkez Camii yanında defnedilmiştir.²⁴

3.2. Tahsil Hayatı

İlk tahsilini Sultanî mezunu, nazarı, ilmî, aklî ve naklî ilimlerde icazetli bir âlim olarak kabul edilip, Trabzon ve havalisinde çok saygın, kültürlü²⁵ ve eğitime 40 yıl hizmet eden babası Muallim Ahmet Cemalettin Aşikkutlu'dan yaptı. Hafızlığı köyünün hocalarından Hafız Tahir Efendi'den ikmal ettiğinde henüz on üç yaşındaydı. Daha sonra köyün hocası olan Şinek'li (Ataköy) Müderris Bakkalzade İsmail Efendi'den Arapça dersi okumağa başladı. Feraiz²⁶ ilmini de İsmail Efendi'den öğrendi. Arapça tahsilini yedi yılını yaz ve kış aralıksız devam ederek Tahir Efendi Çalıkzade'den, son iki yılını da İstanbul Dersiamlarından Dursun Nuri Feyzi Güven²⁷ den tamamladı. "Dar'ul Hilafe Medreseleri" programları ıslah edilerek bu programlar gereğince tedrisat yapmalarına resmen müsaade edilen medreselerin dördüncü sınıfına imtihanla kaydoldu. Altıncı sınıfa devam ederken medreseler kapatıldı(1924). Bundan sonra bir müddet daha yukarıda adı geçen Dursun Nuri Feyzi Güven' den özel olarak Maâni, Akaid, Usul-i Fıkıh, Tefsir gibi dersler okudu.²⁸.

²⁴ Aşikkutlu, Emin, "Son Devir Kıraat Alimi Mehmet Rüştü Aşikkutlu", *DİA*, 4, İstanbul, 1992, 6; Günaydın, a.g.e., 28-30.

²⁵ Aşikkutlu, Emin, "Mehmet Rüştü Aşikkutlu (Hayatı, Şahsî ve İlmî Kişiliği)", *Kur'an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., Adapazarı, 2006.134.

²⁶ İslam Miras Hukuku.

²⁷ Cumhuriyet devri müderris ve Nakşî şeyhlerinden Dursun Nuri Feyzi Güven'in dini sorulara verdiği bir kaç cevabi mektubu arşivimizde mevcuttur.

²⁸ Aşikkutlu'nun kaleme aldığı tercüme-i hali. Aşikkutlu, Dursun Nuri Feyzi Güven' den ders aldığı 2 yıl içerisinde Of'un Sıraağaç (Çalek) Köyü'nde öğretmenlik yaptı. S.Nihat Öztemel'in Kemalettin Aşikkutlu ile yaptığı mülakat metni, 2.

O devirde bölgede ilmi seviyesi yeterli Kur'an talimi ve kıraat hocası bulunmadığından İstanbul'a gitmiş ve İstanbul'un reisu'l-kurrâsı Serezli Hacı Hafız Ahmet Şükrü Efendi'den talim, Kur'an ve Kıraat-ı Aşere derslerini almaya başlamıştır. Onun vefatından sonra yeğeni Hafız İsmail Hakkı Bayrı'dan²⁹ kalan bölümü tamamlamış, Varnalı zade Hafız Ahmet Hamdi'den İbnü'l Cezeri'nin Tayyibet'ün-Neşr'ini okumuş, okuduğu derslerin imtihanlarını vererek aldığı icazetname ile silsile-i hafızâna dahil olmuştur³⁰.

4. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

4.1. Kur'an Kursu'nu Açması

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu İstanbul'daki öğrenimini tamamladıktan sonra köyüne döner. 1932 yılından itibaren Uğurlu Merkez Camii İmamlığı görevini yürütmeye başlar. Bu esnada kendi imkanlarıyla hafız yetiştirmeye çalışır. Ramazan aylarında tedrisata ara verir ve Samsun'un Bafra ilçesine Ramazan hocalığı yapmaya gider. Bafra'nın ağır ceza reisi ile dostluk kurar. Daha sonra hâkimin tayini Ankara'ya çıkar. Aşıkkutlu, Ankara'ya giderek resmi Kur'an kursu açma fikrini hâkim arkadaşına aktarır. Bir şekilde Atatürk ile görüşme imkanı bulurlar. Atatürk, kendilerini Diyanet İşleri Reisi Rifat Börekçi'ye havale eder.³¹ Rifat Bö-

²⁹ Son devir Kıraat âlimi İsmail Hakkı Bayrı, Batı Trakya'nın Serez şehrinde doğdu. İlköğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra İstanbul'a giderek Üsküdar Toptaşı Askeri Rüştiyesi'ne kaydoldu. Zeki ve atılgan bir çocuk olan İsmail Hakkı, bir gün okuldan evine dönerken tramvaydan düşerek her iki bacağını kaybetti. Bu durum onun hayat çizgisini değiştirdi; dayısı olan Fatih Camii dersiamlarından, Şehzade Camii şeyhulkurrası Ahmet Şükrü Efendi'nin himayesinde hıfza başladı... Bkz. Akakuş, Recep, "Son Devir Kıraat Âlimi İsmail Efendi", *DİA*, 23, İstanbul, 2001, 96.

³⁰ Mehmet Rüştü Aşıkkulu'nun kaleme aldığı tercüme-i hali; Çakan, İ. Lütfü, "Mehmet Rüştü Aşıkkutlu İle Bir Mülakat", *Hakses Mecmuası*, Sayı: 126, Haziran 1975, 16-18. Bu kayıtlar İstanbul Yavuz Sultan Selim Camii'nde bulunmaktadır. S. Nihat Öztemel'in Kemalettin Aşıkkutlu ile yaptığı mülakat metni, 2.

³¹ Kur'an kursu açma izni için bu rivayeti destekler ilginç bir anekdot için bkz. Çollak, Fatih, *Reisü'l Kurâ Hendekli Hafız Abdurrahman Gürses Hocaefendi'nin Hayatı,(1909-1999)*, Kur'an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Adapazarı, 2006, 30.

rekçi kadro olmaması nedeniyle teklifi geri çevirir. Hâkim arkadaşının, “kadro olmasa da olur” sözü üzerine Rifat Börekçi fahri olmak üzere Mehmet Rüştü Aşıkutlu'ya Kur'an öğreticiliği izni verir. Verilen bu izinden dolayı Diyanet İşleri Reisi Yardımcısı Ahmet Hamdi Akseki hayretini gizleyemez. Böylece 1936 yılında Kur'an Kursu izni alır. Kur'an kursu açma izni başarısından dolayı Akseki, 941 yılında vaizlik kadroları verilmesi üzerine, Aşıkutlu'yu ödüllendirmek için doğrudan Of vaizliği görevine atar.

4.2 Öğrencilere Karşı Tutumu

Eğitim, insanın yetiştirilmesi için yapılan faaliyetlerin bütünüdür. Bu bağlamda eğitime, çocuğun beden ve ruh kabiliyetlerini uyandırmak, geliştirmek, ona bir takım bilgi ve becerileri kazandırmak hususunda yapılan faaliyetlerin bütünü olarak bakmamız mümkündür.³² Din eğitimi ise “İnsanın doğuşla beraberinde getirdiği dini istidat ve kabiliyetlerini işleyip geliştirmek üzere başta Allah'ı ve ilahi kelamı öğrenip kabul ederek, ilahi kelam içinde mevcut bilgiler ve talepler doğrultusunda yaşayışını düzenleyebilmesidir” şeklinde tarif etmemiz mümkündür.³³

Aşıkutlu Hoca'nın resmi olarak Kur'an kursunu açılmasıyla birlikte Of'un Uğurlu beldesine öğrenciler gelmeye başlar. İlk gelen öğrenciyi sevgiyle karşılar, ilgi ve alaka gösterirdi. Talebe bir ay müddetle deneme süresinden geçirdi. Eğer hafızlık yapabilecek kapasitesi varsa kalırdı. Şayet öğrencinin kapasitesi yoksa genellikle babasına mektup yazardı. Mektubunda, “çocuğun burada okuyup başarılı olabilecek kapasitesi yok. Burada kalması onun için zaman kaybı ve gereksiz masraf olacak. Başka bir mesleğe verirsen daha uygun olur” gibi nazik ifadelerle çocuğu babasına teslim ederdi.

Aşıkutlu Hoca'nın kardeşi Kemalettin Aşıkutlu bu

³² Ayhan, Halis, *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler*, Damla Yayınevi, 2.Baskı, İstanbul, 1986, 12 vd.

³³ Yavuz, Kerim, *Günümüzde Din Eğitimi*, Ç.Ü.İ.F. Yay.Adana, 1998, 52.

konuda Şu bilgileri aktarıyor: “Kur’ana verdiği değer karşı-sında, kursa gelen talebeye son haddine kadar ilgi ve alaka gösterirdi. Talebenin hocasına yapması icap eden hürmeti, tam aksine kendisi talebeye yapardı. Onların her işi ile alakadar olurdu. Talebeyi dvmez ve ağır söz söylemezdi. YumuŐak bir eda ile telkin ve tavsiyede bulunurdu. Umudunu kestiği talebeyi kaydını silerek geri gönderirdi. Bu geri gönderme hadisesi o kadar dikkate Őayandır ki gönderdiği talebelerden bir tanesi dahi okumakta muvaffak olamamıŐtır.”

Gönderdiği çocuklardan daha sonra okuyup hoca olan hiç bir kimseye rastlanmaması, AŞıkkutlu’nun insan psikolojisini ne kadar iyi bildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Şu halde eğitimcinin en önemli görevlerinden biri ğrencilerinin kabiliyet ve yeteneklerini öncelikle tespit edip o doğrultuda hareket etmektir. Günümüzde ocuğum illa hafız olsun diye ısrar eden veliler oluyor. Bazı görevli hocalar da velilerin bu istekleri doğrultusunda hareket ettiklerinden, ileride çocukları çok olumsuz durumlara dŐebiliyorlar. Dolayısıyla AŞıkkutlu Hoca’nın bu konudaki tavrı isabetli görünmektedir.

ğrencilerine asla dayak atmazdı. Zaten ğrenciler suçlu olarak hocalarının karŐısına çıkmaktan çok utanırlardı. Dayak yemek hiç önemli değildi. Onun söyleyeceği bir laf yeterliydi. Bu da talebelerin yaramazlıklarını asgariye indiriyordu. Korkudan ziyade sayma ve utanma... Eğer problem çıkacak olursa önce onları dinler, daha sonra: “Siz Kur’an okuyorsunuz. Size yakıŐır mı? Ayıp değil mi? Hadi sarılın bir birinize” der ve mesele kapanırdı. Bazen kendisi de üçüncü kiŐi olarak onlara sarılır üçlü bir sevgi çemberi oluŐurdu. Hiç dayak atmıyorsun diyenlere, “ben dayak hocası değilim. Allah benim sinir damarlarımı almıştır” diye cevap verirdi. Talebe dersine çalıŐmadıđı zaman ona, “baban seni bana okutmam için gönderdi, sen tembellik yapıyorsun” dediğinde ğrenci için yer açılıp yere girmesi daha

yeğdi.³⁴

Burada Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğinden emekli olan Yakup İskender'in Aşikkutlu Hoca ile ilgili bir hatırasını aktarmayı gerekli görüyoruz:

“Uğurlu/Çifaruksa'da okurken bazen izinli olarak köyümüze gelirdik. Dönüşümüzde ana-babamızdan ayrılırken, hocamızdan ayrıldığımızda hissettiğimiz teessür ve üzüntüyü o kadar duymazdık ve yine hocamıza kavuştuğumuzda duyduğumuz sevinci, ana ve babamıza kavuştuğumuz zaman o kadar hissetmezdik.

Bayburt'lu bir arkadaşımız vardı. Çift sürme zamanı geldiği için izin alıp köyüne gidecekti. Hocamız sabahleyin erkenden dershanede bulunamayacağından akşamleyin görüşüp “Allah'a ısmarladık” demek üzere dershaneye geldi. Durumu hocamıza aktardı, o da “peki” dedi. Arkadaşımız hocamıza: “Ben sabahleyin erken gideceğimden şimdiden Allah'a ısmarladık diyorum” dedi ve Hocanın elini öptü, daha sonra boynuna sarılarak hüngür hüngür ağlıyor ve bir türlü de ayrılamıyordu; bizleri de ağlattı.

Gerçekten hep onun yanında kalmak istiyor, ondan hiç ayrılmak istemiyorduk. Çünkü onun yanında insanın ne derdi oluyor, ne sıkıntısı, ne de tasası. Hocamın ardından yazdığım şiirde de belirttiğim gibi:

Yanında bir kimsenin olmayacaktı derdi
Mümkün değil katiyen onu hemen silerdi
Rabbimiz çok rahimdir, bir kapı açar derdi.

Mehmet Rüştü Aşikkutlu ile ilgili bu görüşleri teyit eden ve kendisinin bir vesile ile kaleme aldığı şu mektubu burada dikkatlere sunmak istiyoruz. Söz konusu mektubu, öğrencisi Hafız İbrahim Günaydın'ın babası ve aynı zamanda meslektaşısı olan ve Samsun'un Bafra kazası Tosköy nahiyesinin imamlık görevini yürüten Mehmet Rüştü Günay-

³⁴ Geniş bilgi için bkz. Günaydın, Mehmet, *Karadeniz Güneşi...* Selçuk Ofset Matbaası, Kahramanmaraş, 2004.

dın'a³⁵ yazmıştır. Mektubun daha akıcı ve anlaşılması için bazı değişiklikler yaptık. Aslını ise ekler bölümüne koyduk.

22.10.49

Faziletli Efendim

Esselamu aleyküm

...

Oğlunuz Hafız İbrahim yanınızda uzun bir müddet kaldı. Döndüğünde kendisine sordum. Baban seninle sohbet etti mi? Ne okuduğunu ve neler öğrendiğini sorup imtihan etti mi? “Hayır” diye cevap verdi. Başkalarıyla güzel sohbet ettiğinizi, ancak çocuklarınızla konuşma gibi bir adetinizin olmadığını belirtti. Babanın çocuğuyla konuşmasının terbiyesini bozacağı gerekçesiyle böyle davrandığınızı dile getirdi. Bu tutumunuzu hiç beğenmedim. Çocukların neden yüz alıp almayacağını bilmeniz lazım. İbrahim okumak için yanıma geldiğinde henüz küçük yaşıyordu. Ona darılmak bile darılmadım. Akran ve emsalim gibi konuşur, şaka ederdim. Bana karşı terbiyesini bozmadığı gibi hürmette de kusur etmiş değildir. Diğer oğlunuz Ali’yi az tanırım demektir. O senin terbiyende, İbrahim benim terbiyemde büyüdü. Ben yüz verdim diye ondan daha aşağı mı yetişti? İbrahim, hastalığı sebebiyle yanınıza gelmişti. Birkaç ay kaldı. Siz doktora getirdiniz ve iyileşmesi için beklettiniz. Ancak onun canı sıkıldı ve memlekete gelmek istedi. Mademki öyle istedi ‘haydi Allah hayırlı etsin. Hele bir memlekete git de inşallah iyi olursun. Ama iyileşmezsen tekrar gelir daha büyük illerdeki doktorlara götürürüm’ demediniz. Niçin yerinizden kalkıp dua yaparak yollamadınız. Kalbinizden çok da dua etseniz bile. Bunu vakarı muhafaza fikriyle yapıyorsanız, bu kadar fazla vakarı hoş görmüyorum. Bu işleri benden gizleyemezsiniz. Çünkü

³⁵ Trabzon’un Dernekpazarı ilçesi Güney Mahallesi’nden olan Mehmet Rüştü Günaydın (1889-1969), medrese tahsilinden sonra 1914 yılında orduya katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda subay olarak görev yapmış olup, Şark cephesindeki pek çok muharebelere katılmış ve 1923 yılında terhis olmuştur. 1928-1963 yılları arasında Samsun’un Bafra ve Alaçam ilçelerinde imamlık yapmıştır.

ahvalinizi ayrıntılı bir şekilde sordum. İşte tövbe-i nasuh bu işlere edeceksiniz.

Ayrıca çocukların okutulmalarına dair güya emek sarf etmişim diye kendime bir rütbe vermedim. Ancak Cenab-ı Hak'tan kabul etmesini temenni ederim. Daha kimsesiz daha hatırsızlara daha fazla emek ve yardım ettiğim kimseler de vardır. Yine Cenab-ı Hak kabul buyursun temenni ederim. Nerede kaldı ki zatı âliniz gibi faziletli bir kimseyi kendi yanına yormak zahmetini tasavvur edemem!³⁶ Bakınız size ne kadar kabahatler buldum. Siz de isterseniz bizim halimizi, biz gibi tetkik ederek kabahat listesini gönderiniz. Biz de tövbe-i nasuh ederiz. Şimdilik bu kadarla hatmediyorum.

Selam ve hürmetlerimi tekrar ederek hatmederim muhterem ağabey ve kardaşlık.

Mehmet Rüstü Aşikkutlu (EK: 1)

Mektubun içeriği eğitim ve öğretim açısından dikkatimizi çekmiştir. Çünkü Aşikkutlu, toplumumuzdaki eğitim anlayışındaki çok önemli bir yanlışlığa vurgu yapmaktadır. Baba evladıyla konuşmaması gerekir(!) Baba evladını kucağına alıp sevmemelidir(!) Evlat, baba tarafından ancak uyurken öpülebilir(!) Daha doğrusu evlada olan sevgi içinde saklanmalıdır(!) Bu ve benzeri tutum, güya çocuğun terbiyeli olması için önemsenmektedir. Hâlbuki bir babanın çocuğunu sevmesi, öpmesi, okşaması ve onunla konuşmasından daha doğal ne olabilir? Bu sevgiden mahrum yetişen çocuk ve gençlerin sağlıklı bir toplum oluşturmaları mümkün müdür?

Türk toplumunun terbiye ve eğitim anlayışı korku üzerine kurulmuştur dersek abartı yapmış olmayız. Çocuk dediğin babasından, öğretmeninden korkacak, jandarma ve polisten korkacak,... Yoksa önünü alamazsınız anlayışı bu toplumun en önemli handikaplarından biri olarak görülmelidir. İşte Aşikkutlu Hoca bu yanlışlığa işaret etmektedir.

³⁶ Konuya ileride açıklık getirilecektir.

Zira Hafız İbrahim yirmi yaşlarına gelmiştir. Babası hala daha onunla konuşmayı vakarın bozulması olarak görmektedir. Açık söylememiz gerekirse biz de aynı terbiyevî anlayışla yetiştik ve bunun sıkıntılarını hala aşabilmiş değiliz. Aşikkutlu Hoca, çocuklara uygulanan bu tür eğitim anlayışının yanlış olduğunu ve bu tutumu terk etmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Bunu **“tevbe-i nasuh”** tabiriyle dile getirmektedir. Yani bir daha yapmamak üzere pişmanlık duyması ve bu tutumunu terk etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Aşikkutlu Hoca, öğrencilerini akran ve emsali gibi muhatap alır ve onlara değer verirdi. Babalarından görmedikleri yakınlığı ve alakayı onlara gösterirdi. Çocuk ve gençler için en büyük değer budur. Öğrencileri de bunu bilir ve kendilerine karşı kusur işlememekte azami dikkat ederlerdi. Geleceğin toplumunun inşasında eğitimde korku kültürünü değil de sevgiye dayalı eğitim anlayışını geçerli kılabilirsek bu sayede sağlıklı ve güçlü olacağımıza inanıyoruz. Günümüzde korkuya dayalı eğitim-öğretim anlayışında azalma olsa da halen izleri devam etmektedir. Bu itibarla genel eğitim ve din eğitiminde korkuya dayalı eğitim anlayışını tevbe-i nasuh ederek terk etmeliyiz.³⁷

Mektuptaki ifadelerden anladığımız kadarıyla Rüştü Günaydın Hoca memlekete gelmiş ve Aşikkutlu Hoca'ya uğramamış. Aşikkutlu Hoca, acaba niye uğramamış diye sormuş. Rüştü Hoca bunu, “çocuğunuzu okutuyorum, insan gelip bir hal hatır sormaz mı” şeklinde anlamış olacak ki Aşikkutlu bu ifadeye çok üzülmüş ve yaptığı işlerden dolayı kendisine bir rütbe vermediğini, yaptıklarının karşılığını sadece Allah'tan beklediğini dile getirmiştir. Hakikat olarak ifade edebiliriz ki, *“Aşikkutlu Hoca, yaptığı işlerde sadece Allah rzasını gözettiğini”* hemen herkesten dinlediğim

³⁷ Korkunun eğitimdeki yeri için bkz. Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk ve Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası, Kültür Yay., 2.Baskı, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979, 219-228; Bilgili, F. Menderes, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yay., İstanbul, 2005, 101-105;

kanaati yazılı olarak dile getirmektedir. Bırakınız Hafız İbrahim'e özel ilgiyi, hatırını saydığı Rüştü Hoca'nın haricinde de kim olursa olsun daha çok ilgi ve alaka gösterdiği kişilerin olduğuna vurgu yapmaktadır. Aşıkutlu sadece öğrencilerin eğitim-öğretimiyle uğraşmıyordu. Aynı zamanda öğrencilerinin ailelerinde yaşanan bazı problemleri de çözmeye çalışıyordu. Zira öğrencileri bu sıkıntılardan etkileniyordu. Bu bağlamda öğrencinin başarısını etkileyebilecek meselelerin ortadan kalkabilmesi için elinden gelen gayreti gösteriyordu. İşte Aşıkutlu Hoca'yı değerli kılan bu özellikleridir. Günümüzde gerek genel eğitim ve gerekse din eğitiminde bu anlayışı gösteren kaç öğretmen gösterebiliriz.

Aktardığımız bilgilerden hareketle Aşıkutlu Hoca'yı hem iyi bir muallim hem de iyi bir mürebbi olarak görmemiz mümkündür. Bir diğer ifade ile öğrencilerini mesleki açıdan donanımlı bir şekilde yetiştirmenin haricinde olumlu anlamda davranış kazandırma konusunda da model olma özelliğini üzerinde toplamış bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. 'İyi bir mürebbi, öğrencisinin arkadaşı olabilmesini'³⁸ ve onunla ilgilenip güvenini kazanması gerekir anlayışına uygun hareket ettiği gözden kaçmamaktadır.

Maddiyata değer vermediği konusunda Hasan Fehmi Akcebe'nin bize aktardığı şu cümleleri çok anlamlı buluyoruz: "1947 yılıydı. Yıllık yüz lira maaş alıyordu. Yetmiş civarında öğrencisi vardı. Ankara'nın Haymana İlçesi'nden bazı kişiler kedisine gelerek yıllık üç bin beş yüz lira ve bunun yanında ekin vermek şartıyla götürmek islemişler. Kendileri, "böyle bir kursu orada açabilir miyim" diye sormuş. Yardımcı olacaklarını söylerler. Kendisi düşünmüş. "Bu kursu orada kurmam mümkün değil. Parayla kursu satmış olacağım. Para bana lazım değil" diyerek tekliflerini geri çevirmiştir."

Böyle bir maddiyatı sadece kursun geleceğini düşü-

³⁸ Rousseau, Jean-Jacques, *Emil*, Çev. H.Z. Ülken, A.R. Ülgener, S. Güney, Türkiye Yayınevi, 4.Baskı, İstanbul, 1956, 23.

nerek kabul etmemesi her türlü takdirin üzerindedir. Hele fukaralığın yaygın olduğu bir dönemde bu maddi imkanı geri çevirmek sanırım onun sadece Allah rızasını gözetme ve yüksek manevi dereceleri ummaktan başka bir düşünceye sahip olmamasının en önemli kanıtıdır. Günümüzde böyle bir imkanı geri çevirecek birilerini bulmak herhalde çok zordur.

Aşıkutlu Hoca, hafızlık öğretiminin haricinde medrese usulü Arapça sarf ve nahiv kitaplarının tedrisini de yaptırıyordu. Bunun yanı sıra tefsir, hadis, fıkıh ve kelim gibi dersleri de okutuyordu. Bir diğer ifade ile eski medrese usulü öğrenci yetiştiriyordu. Ancak bu öğretim resmi olmadığı için öğrencilerine diploma düzenlemiyordu. Şu hususu da ifade etmemiz gerekir ki Arapça öğretiminin öğrencileri, hafız öğrencilere oranla sınırlıydı.

4.3. Kıraat Yüksek İhtisas Kursu Öğretmenliği

Sözlükte mastar olarak kırâat; “okumak, tilâvet etmek, telaffuz etmek”, isim olarak ise “sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma, tilavet etme” anlamına gelmektedir. Kur’an ilimleri terimi olarak ise “Kur’an kelimelelerinin nasıl okunacağını ve râvilerine nisbet etmek suretiyle bu kelimeler üzerindeki farklı okuyuşları konu edinen bir ilimdir”³⁹ şeklinde tanımlanmaktadır. Daha önce ifade ettiğimiz gibi Aşıkutlu, kıraat ilimlerini İstanbul’a giderek yetkin kişilerden tahsil etmişti. Kendileri değil Türkiye’de, dünyada bu sahanın uzmanı olan nadir kişilerden biriydi. Yetiştirdiği hafızlardan istek ve kabiliyetli olanlara Aşere, Takrib ve Tayyibe derslerini de okutuyordu. Bu ilimleri tahsil eden öğrencilerinin diplomalarına şerh düşünüyordu.

İlk resmi kurs, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1968 yılında Of’un Uğurlu beldesinde açılmıştır. Bu kursun açılmasıyla ilgili bilgileri aktarmayı yararlı görüyoruz: “Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagür ve arkadaşları kendi aralarında “Kıraat ilminin” unutulup gideceği

³⁹ Birışık, Abdülhamit, “Kıraat”, *DİA*, Ankara, 2002, 25, 426-433.

endişelerini dile getirirler. Bu ilmin canlandırılabilmesi için İstanbul, Mısır, Suudi Arabistan'da Kıraat ilmini okutabilecek bir hoca aramaya başlarlar. Bu amaçla İstanbul Yeraltı Camii İmamı meşhur Üsküdarlı Ali Efendi ile görüşür ve konuyu kendilerine açar. Kursun başına kendilerini getirmeyi teklif eder. Bunun üzerine Ali Efendi şu cevabı verir: **“Sen bizim şöhretimize aldanıp da karar verme. İstanbul'da kıraat ilmi ile şöhret bulanlar ben de dahil bu işi başaramayız. Ayrıca ne işiniz var Mısır'a, Arabistan'a? Of'un Uğurlu köyünde bulunan Mehmet Rüşti Aşikkutlu Hoca'ya gidin. Bu işi ancak o başarabilir.”** Yaşar Tunagür, Aşikkutlu'nun ismini ilk defa duymaktadır. Bunun üzerine Yaşar Tunagür birkaç arkadaşı ile birlikte Of'un Uğurlu beldesine gelir ve Aşikkutlu Hoca ile görüşür. Aşikkutlu böyle bir kursun açılmasını memnuniyetle kabul eder ve her türlü yardımı yapabileceğini ifade eder. Yaşar Tunagür, kursun Ankara'da açılacağını kendilerine ifade edince Aşikkutlu şu cevabı verir: “Ankara'ya gelmem mümkün değildir. Zira yaşlı ve hasta yatan anneme bakacak başka kimsemiz yoktur. Hizmetini ben yapıyorum. Eğer kursu burada açarsak her türlü yardımı hazırım.” Bu görüşme neticesinden Diyanet İşleri Başkanlığı'nın emri ile 1968 yılında Of Kazasının Uğurlu Beldesinde “Kur'an'ı Kerim Yüksek İhtisas Kursu” açılır ve 4 aylık bir eğitim ve öğretim neticesinde kurs başarıyla tamamlanır. Kurs sonunda düzenlenen icazet merasimine dönemin Diyanet İşleri Başkanı Lütfü Doğan da katılmıştır.”⁴⁰ Bu icazet merasiminin haricinde yetiştirmiş olduğu binlerle ifade edilen öğrencileri için hiçbir icazet merasimi düzenlemediğini zikretmekte yarar görüyoruz. Mezun olan öğrencisine gereken

⁴⁰ Günaydın, Mehmet, *Karadeniz Güneşi Reisu'l-Kurra ...* 87, 88. Ayrıca bkz. Cihan, Ramazan, *Bir Yasak Devir Beyefendisi Yaşar Tunagür*, Kaynak Yay., İstanbul, 2009, 121, 122.

25 Mayıs 2003 tarihinde Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde “Mehmet Rüşti Aşikkutlu Anısına” düzenlenen sempozyuma misafir konuşmacı olarak katılan Yaşar Tunagür bu hatırasını anlatmıştı. Ayrıca bkz. Yavuz, Yunus Vehbi, **a.g.e.**, 168, 169.

öğütleri yapar, diplomasını verir ve gönderirdi.

Aşıkkutlu Hoca 1974-76 yılları arasında Ankara'da düzenlenen Kıraat Yüksek İhtisas Kursuna öğretici olarak katılmıştır. Daha sonra Haseki Eğitim Merkezi'nde açılan kıraat bölümündeki öğreticiliğini 1979 yılına kadar sürdürmüştür. Ankara ve İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'ne kursiyer olarak katılan M.Kemal Atik,⁴¹ Aşıkkutlu Hoca'nın Ankara'ya gelişi ile ilgili bize şu bilgileri aktardı:

“Aşere kursunu ilk olarak Abdurrahman Gürses başlatmıştı. Ancak rahatsızlığı nedeniyle devam ettiremedi. Böylece bir anlamda yarı yolda kaldık. Kursun devam edebilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı'nda müfettişlik görevini yürüten ve aynı zamanda Aşıkkutlu Hoca'nın talebesi olan Yakup İskender, hocayı almak için Of'a gitti. Meseleyi Aşıkkutlu Hoca'ya aktardı. Kendileri de: “Öğrencilerim var. Bunları nasıl yarı yolda bırakırım?” diyerek Ankara'ya gelmeyi kabul etmedi. Daha doğrusu Yakup İskender eli boş döndü. Bunun üzerine Başkan Yardımcısı Tayyar Altıkulaç'ın Hoca'yı bizzat kendilerinin alıp getireceğini söylediler. Kimisi 'Tayyar Bey onu getiremez', kimisi 'hayır o mutlaka onu ikna eder ve alır getirir' diyordu. Biz her sabah sınıfımıza gidiyor ve bekliyoruz. Kendi imkanlarımızla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

Tayyar Bey bizzat kendileri Of'a giderek hocayla görüştü. Meseleyi anlattı. Onu ikna etti. Kendileri de herhalde Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı bizim yanımıza kadar geldi, gitmezsek uygun olmayacak diye düşünerek Ankara'ya gelmeyi kabul etti. Ancak Tayyar Bey'e şunları söyledi: “Ben bu zamana kadar yüksek tahsil yapmış hiç kimseyi okutmadım. Derslerden dolayı söyleyeceğim sözlerden alınabilirler. Gönüllerini kırarım. Bu da hoş olmaz.” Tayyar Bey, bizim adımıza hocaya, “bu konuda en ufak endişeniz olmasın. Kursiyerlerden size karşı hiçbir şey vaki olmaz. Ben onlar adına size söz veriyorum” diyerek hocayı ikna etti. Bir

⁴¹ Prof.Dr. KSÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı.

sabah baktık ki Diyanetin rampasından yukarı Tayyar Bey, yanında şapkalı ve koltuğunun altında çantası bulunan bir adamla birlikte geliyor. Biz de aramızda Tayyar Bey hocayı getiremedi. Yanındaki şahsın kisvesinden dolayı hoca olduğunu hiç tahmin edemedik. Normal sade bir vatandaş olduğunu zannettik. Tayyar Bey'in makamına geçtiler. Daha sonra bizi çağırdı. Sekiz kursiyer birlikte makamına girdik. Bize şunları söyledi: "Bakın hocayı zor ikna ederek gelmesini sağladık. Ancak o bu zamana kadar yüksek tahsilli kimseyi okutmadığı için biraz endişesi var. Bu konuda sizin adınıza kendilerine söz verdim. Hocaya karşı en ufak bir incitme hareketini duyduğum kişiyi o gün gönderirim. Bunu yapacağımı da bilirsiniz. Bakın ben keramete inanan biri değilim ama buraya gelene kadar birkaç kerametini gördüm. Hoca Efendi böyle mübarek bir zattır. Aman! hocayı incitecek bir davranışta bulunmayın. Hocanın kıymetini bilin, adam gibi okuyun" dedi.

Hocayı bulduk. Elini öptük. Baktık ki o şapkanın altında çok mütevazı ve ehli kâmil bir insan. Daha önce Gürses Hoca, bizi doğrudan işin içine sokmuştu. Tabi şaşırmıştık. Aşikkutlu Hoca ise, önce usul derslerini vermeye başladı. Biz Aşere-Takrib nedir? Onu bile bilmiyorduk. O evde dersi hazırlar. Matbaa kadar güzel olan yazısıyla kağıda yazardı. Başkanlık onu çoğaltır ve bize dağıtırlardı. Bize şunları söyledi: "Ben kırk senedir bu dersleri okutuyorum. Ama yine hazırlanmadan hiç bir derse girmem". Yani derse hazırlanır ve öyle gelirdi. Derse kolayından başlayarak zora doğru giderdi. Kurs 1976 yılında bir icazet merasimiyle sona erdi. Daha sonra İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde hocamla birlikte devam ettik. Haseki Eğitim Merkezi'nde 1976 yılında başlayan birinci dönem kursu 1979 yılında tamamlanmıştır. İkinci dönemin başlayacağı sırada ise Aşikkutlu Hoca vefat etti."⁴²

Aşikkutlu, yüksek öğrenim görmüş kursiyerlere bilgi

⁴² Günaydın, a.g.e., 99-101.

birikimi ve güzel ahlakıyla kendisini kabul ettirtmiş ve hiçbir açıdan problem yaşanmamıştır. Böylece adeta unutulmaya yüz tutmuş olan Aşere, Takrib ve Tayyibe gibi kıraat ile ilgili ilimlerin yeniden canlanması ve uzman elemanların yetişmesine vesile olmuştur. Bununla birlikte kıraat ilimleri ile ilgili “Aşere Kaideleri”, “Takrib Kaideleri”, “Cezeri Mukaddimesi’nin Tercüme ve Şerhi”, “Hâşiyeli Tayyibe”, “Tayyibe Şerhi ve Hâşiyesi”, “Tayyibe’nin Elfaz Manası”, “Vakf-ı Hamza ve Hişam Risalesi”⁴³ adlı eserleri kaleme almıştır. Bildiğimiz kadarıyla bu eserlerin hiç biri basılmamıştır.

5. Dini İçerikli Konulara Verdiği Cevaplara İki Örnek

5.1. Namazda Kıraatin Tecvid Kurallarına Uygun olarak Okunmasının Hükümü

Aşıkutlu Hoca mümtaz kişiliği, bilgi ve donanımı itibarıyla gerek dini konular ve gerekse toplumsal meseleler hakkında yöre insanının başvuru kaynağıydı. Biz burada onun görüşlerini yansıtan dini içerikli iki konuyu aktarıp değerlendirmek istiyoruz.

Bazı hocaların, kıraatin tecvid kaidelerine göre okunmadığı takdirde kılınan namazın kabul olmayacağı şeklindeki görüşler üzerine Mehmet Rüştü Günaydın Hoca yazılı olarak konuyu uzmanlık alanı olan Aşıkutlu Hocaya sorar. Onun verdiği cevabı aşağıya aktarıyoruz:

“Harflerin tebdili hakkında kaide: zı, dad, zal, tı. Herhangi harf olursa olsun sadece bunlar değil. Bir harfi diğeri-ne tebdilde fesat ve ademi fesatta ihtilaf şöyledir:

Eğer iki harfi birinden külfetsiz ayırmak mümkün ise fesadına ittifak vardır. “Salihât” yerine “Talihât” okumak gibi ki fesattır. Külfetsiz ve meşakkatsiz ayrılanlara gelince misal “sa’dı” “sin’den” “zî’yi” “dâd’dan”, “tı’yi” “te’den” ayırmak gibi ki ekserilere göre fasit olmaktadır.

⁴³ Bilgi için bkz. Aşıkutlu, Emin, *Mehmet Rüştü Aşıkutlu (Hayatı, Şahsi ve İlmî Kişiliği)*, Kur’an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., Adapazarı, 2006; Günaydın, a.g.e., 36-38

Bu kaide tam kayıtlı Halebi'lerin 282. sahifesinin birinci satırına ait kenarda 2 numaralı şerhtedir. Bu kaideyi belleyince ilerisinde bütün tafsilatta görülecek ki falan kelimenin “dâd'ını” “zı” okursa “dâd'ını” “sin” okursa falancıya göre fasit olur, falancıya göre fasit olmaz. İşte üzerinde böyle izahat vardır.

*Bir meselede meşakkati umumiyeyi kastederek hafif cihetini iltizam edip fasit olmaz ibaresi büyük yardımdır. Zayıf olsa bile lüzumunda cankurtaran olur. Böyle olmakla beraber her Müslümanın, harfleri iyi ayırmaya çalışmak vazifesidir. Hususiyle imamlık edenlerin öğrenmeleri en mühim vazifesidir. Çünkü bir meselede fesat var mı yok mu diye ihtilaf, büyük bir ihtilaftır. Bu gibi fesat var yok ihtilafı kerahati tahrimiyeden kurtulamaz. Fesat yoktur diyene sorulsa kerahat var mı? Kerahat-i tahrimiye⁴⁴ vardır cevabı verir. **Binaenaleyh imamlar, müçtehitlerin birisi fesat yoktur demesini biz büyük yardım sayarız.** Fakat kerahati tahrimiyeden kurtulmak için de doğru okumayı herkese gönülden tavsiye ederiz.*

Zelletü'l-Kârî bahsini Halebi'de 281'den itibaren mütalaa ederseniz bütün ihtilafları bulursunuz. Fakat o bahsi tamamen anlamak Kur'an-ı Kerim'i talimli öğrenmekten daha zordur. Çünkü mana ile de alakalıdır. Tam bir ilim sahibi olmak lazımdır. Binaenaleyh zellütülkariyi iyi öğreneyim düşünen talimi öğrenirse ayağı kaymaktan daha kolay kurtulmuş olur. Herhalde bu yazılarım kâfi görülür ümidindeyim. Selam ve hürmetler.”

Mehmet Rüştü Aşıkutlu (EK: 2)

Aşıkutlu Hoca'nın namazda okunan Kur'an'ın tecvid kurallarına uygun olması konusunda kaynak göstererek görüşlerini açıklamasını, ilmi bir disipline sahip olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Tecvid kurallarına uymanın doğru bir yaklaşım olacağını dile getirmenin ardından bu konuda fakihlerin gösterdikleri

⁴⁴ Harama yakın mekruh

kolaylıkları önemseydiğini de vurgulamaktadır. Şüphesiz her mükellef Müslüman'ın Kur'an'ı düzgün bir şekilde okumaya gayret etmesi gerekir. Bununla birlikte Arap olmayan bir kişinin bu dili tam anlamıyla telaffuz etmesi oldukça zordur. Buradan hareketle tecvid kurallarına uymayan bir okuyuşun, namazın kabulünü engelleyeceği görüşü ağır bir hükümdür. Allah insana kaldıramayacağı yükü yüklemez. İmamlık görevini yürütenlerin bu konuda daha titiz davranmaları gerekir ki Aşıkutlu Hoca da bunu dile getirmektedir. Bu bağlamda "... *Kur'anı lahn'i-celiden*⁴⁵ *kurtaracak kadar tecvid ile amel etmek her Müslüman ve mükellef kadın ve erkeğe farz'ı-ayndır*⁴⁶⁴⁷ gibi tanımlar zorlayıcı gözükmemektedir. Tecvid ile ilgili olarak genellikle Kur'an'daki Müzemmil suresinde geçen⁴⁸ "verettilil Kur'ane tertila" ayeti dile getirilir. "*ve ağır ağır Kur'anı oku*". Bu ayetten hareketle Kur'an'ı tecvid üzere oku demek istenmiştir.⁴⁹ Yani harfleri mahreçlerinden çıkarmak, iklâb, izhar, ihfa ... gibi sıfatları yerine getirmek şeklinde anlaşılmıştır. Hâlbuki tertil üzere okumak, Kur'anı ağır ağır, tane tane oku, yani anlamını düşünerek okumaktır. Bunun haricinde ise okuduğunu açıklamak, sözü tane tane açıklayarak söylemek demektir.⁵⁰ Nitekim bu konuda eser yazanlar bile İbn Cezeri'nin *Kur'an'ı tertil ile okumaktan maksat, elbette ki onu inceden inceye düşünmek, anlamak ve gereğince amel etmektir*⁵¹ düşüncesini aktarmayı da ihmal etmemektedirler ki, ayetin bize göre de doğru olan yorumu budur. Netice itibarıyla özellikle imamların Kur'an'ı tecvid üzere okumaları konusunda emek sarf etmeleri, ancak Arap olmayan milletlerin

⁴⁵ Bir anlamı harfi mahrecinden çıkarmamak.

⁴⁶ Namaz kılması zorunlu olan herkese farzdır. Yani mutlaka yapılması gerekir. Aksi takdirde namazı olmaz.

⁴⁷ Ünlü, Demirhan, *Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1993.23 vd.

⁴⁸ K; 73/4

⁴⁹ Adıgüzel, Mehmet, *Kur'an-ı Kerim'in Tecvid ve Tilaveti*, Ekev- Kültür Eğitim Vakfı Yay., 2. Baskı, Erzurum, 2001, 10 vd.

⁵⁰ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, 10, İstanbul, 1991, 125.

⁵¹ Adıgüzel, a.g.e., 11.

bu dilin telaffuzu konusunda zorlamanın doğru bir yaklaşım olmayacağını belirtmek isteriz.

5.2. Kader Anlayışı (Küllî ve Cüzî İrade)

Aşıkutlu Hoca'nın kelâmî konu olan küllî ve cüz'î iradeye bakışı oldukça dikkat çekicidir. Kendisi, meslektaşı Mehmet Rüştü Günaydın Hoca ile sık sık mektup teatisinde bulunmaktadırlar. Bu itibarla değişik konular gündeme gelmekte ve mektubun sınırları içerisinde tartışılmaktadır. Anlaşıldığı üzere Rüştü Hoca bazı nedenlerden dolayı sene-lerce memleketi olan Of'a gelmemiştir.⁵² Aşıkutlu ise, köye gelmesi konusunda ısrarcı olmaktadır. Herhalde Rüştü Hoca, değişik bahanelerle kendini haklı çıkarmaya çalışmakta ve gerekçelerini takdir-i ilahiyeye bağlamaktadır. Söz konusu mektup şöyledir:

24-4-944

Çifaruksa'dan

Muhterem Kardeşim Mehmet Rüştü Efendi

...

*Zenginliğiniz, fakirliğiniz fıkrasına gelince bu hususta bir bilgim yoktur. Yalnız kimseye ki borcunuz yoktur, değil yedi senede bir, iki senede hatta her senede bir bile mezuniyete elverişli bir zamanda bir ay kadar olsun gelebilirdiniz. Bu hususta iradenizin hiçbir hükmü olmadığına karar verdim. Kuldaki irade-i cüziyeyi aslından kaldırmış olacağım. **(İrade-i külliye de kuldadır cüziye de)** Bunların her ikisinin halıkı Hak Teala'dır. Ben böyle biliyorum. İkimizden birimizin bu hususta az bir hatası olacaktır. Kul, bir işi yapmak ile yapmamak beyninde salih bir iradeye malik olması irade-i külliye, bu işlerden bir tarafını tercihe karara vermesi teşebbüsü irade-i cüziyedir. Evet, kul çok defalar bir şeyi*

⁵² Tabi o dönemlerde gurbete gidenler, ailelerini köye bırakıp gidiyorlardı. Bu durum bizim yörenin ayrı bir konusudur. Ama araştırmaya değer bir husustur. Henüz kahramanlar hayatta iken ve geç kalmadan bu meseleye el atmak gerekir diye düşünüyorum. Bu araştırmalardan pek çok hüznü hikâyenin ortaya çıkacağı şüphesizdir.

murat eder ve teşebbüs eder de husule gelmez. Bu da Cenab-ı Hakk'ın muradı taalluk etmediğindedir. Bunu bilmem mi? Yalnız ne düşünüyorum bilir misiniz? Bütün Allah'ın emirleri bir cihetten o emir olan işlere iradenizi sarf ediniz demek mahiyetindedir. Menhi olan şeylerden sakınmak ta böyle; biz şimdi yapılması lazım gelen şeyleri yapmaz veya yapılmaması lazım gelenleri yaparsak muradı ilahi böyle idi diyelim. Fakat bizim irad-i cüziyemiz de bu işte hiç dahli yoktur diyebileceğimizi şayet dersek bize daha azap etmemesi lazımdır. Azap da bize zulm iktifa edecek. Evet, bu işlerin altından çıkılmaz. Ben şöyle bir hulasa edeceğim. Muradı ilahi bir, emri ilahi iki. Kul muradı ilahinin haricine çıkmaz. Fakat muradı ilahiyeyi de tahsil ile memur değil, ancak emri ilahiyeyi tahsil ile memurdur. Biz emre bakalım muradı ne olursa olsun. Binaen aleyh sen bir aralık memlekete ya gel görüşelim. Cenab-ı Allah seni zorla geri çevirmez inşaallah. Az dur yine git. Hem işin daha iyi rastlar.

...

Mehmet Rüştü Aşıkutlu (EK: 3)

Esasen kader konusu, itikadı mezhepler arasında çok tartışılmış ve değişik görüşler ortaya konmuştur. 'Eş'ari'ye göre kulun kudret ve fiilini yaratan Allah'tır, fiilin meydana gelişinde kula verilen ve ortaya çıkan kudretin hiçbir etkisi yoktur. Kul, Allah tarafından yaratılan fiilin kendine ait meydana çıkan kudretle kısmen irtibatlı bulunduğu için sorumlu olur. Daha sonra gelen Eş'ari âlimlerinden bazıları bu anlayışı aşmaya çalışmıştır. Ancak sonuç itibariyle ifade ettiğimiz Eş'ar'nin görüşü egemen olmuştur. Nitekim müteahhirin âlimlerinden bazıları fiillerin meydana gelişinde insan gücünün hiçbir etkisi olmadığını söyleyerek "fiillerinde hür görünen, fakat aslında mecbur olan bir varlık" şeklinde görülmüştür. Eş'ari'nin bu anlayışının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmeyi bir zorunluluk olarak görmemiz gerekir.⁵³

Toplum olarak daha ziyade bizdeki kabul, olaylar ne-

⁵³ Yavuz, Yusuf Şevki, "Eş'ariyye", *DİA*, 11, İstanbul 1995, 451.

ticelendiğinde sebeplerini irdelemek ve ders almak yerine takdiri ilahi bu idi, ne yapalım anlayışı yerleşmiştir. Deprem, sel vb. felaketlerde “ne yapalım, Allah’tan geldi”, “takdiri ilahi böyle idi” gibi cevapları her zaman duymaktayız. Kanaatimizce İslam dünyasının geri kalmasının sebeplerinden birinin bu anlamı ihtiva eden kader anlayışıdır. Biz Türkler, itikatta Maturiddi ekolünü benimsememize rağmen özellikle bu konuda Eş’ari ekolü baskın olmuştur. İnsana cüz’i irade verilmiştir. Yani insan fiillerini ortaya koyarken fazla bir dahli yoktur. Cüz’iden maksat herhalde “azıcık bir hükmü vardır” demektir.

Aşıkutlu Hoca’nın ifade ettiği gibi külli ve cüzi irade insanın elindedir. Bu sebeptendir ki insan yaptığı bütün işlerden sorumlu tutulmuştur. Aşıkutlu’nun bu bakış açısının günümüzün bilimsel anlayışını yansıttığını söylememiz mümkündür. Malesef millet olarak hala daha Aşıkutlu’nun bu bakış açısına gelebilmiş değiliz. Bütün Of ulehasının da aynı kanaatte olduğunu sanmıyoruz. Görüldüğü gibi Aşıkutlu Hoca’nın meseleye bakışı ve izahı bir mektubun sınırları içerisinde oldukça özlü, nazik ve öğretici olduğu gözden kaçmamaktadır.

Aşıkutlu’nun ifade ettiği, “*kul murad-ı İlâhî’nin haricine çıkamaz*” sözü dikkat çekicidir. Allah’ın muradından kasıt, bizce koyduğu kanunlardır. Bunlar tabiat kanunları ve toplumsal yasalarlardır. Bu kanunlara sünnetullah diyoruz ve Allah’ın sünneti değişmez.⁵⁴ “İnsan da Allah’ın koyduğu maddi ve sosyal kanun ve nizamla tabidir ve onlara göre aklını kullanarak en iyi şekilde hareket etmekle sorumludur. Bundan dolayı yaptığı iyilikten sevap, ettiği kötülükten de günah kazanır. Bunun karşılığını da ödül veya ceza olarak görür.”⁵⁵

Sünnetullah denen kader kavramı için Yaşar Nuri

⁵⁴ Bkz. Özsoy, Ömer, *Sünnetullah*, Fecr Yay., Ankara, 1999.

⁵⁵ Atay, Hüseyin, *Kur’an’a Göre İslam’ın Temel Kuralları*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1997, 20.

Öztürk tarafından yapılan satranç benzetmesi de kullanılabilir. Kader diye anılan tabiat kanunları, satrancın nasıl oynanacağına ilişkin kurallara benzer. Bu kuralları Allah koyar. Bize düşen, bu kuralları değiştirmek değil, satrancı onlara uygun oynayarak kazanmaktır. Allah, satrancın galip veya mağlubunu önceden belirleyip ilan etmez. Ama Allah sonsuz bilgisiyle satrancın kazanan ve yenilenini ilk bakışında anlar ve bilir. Oyunu becerip oynayamayanın yenilgisinin sebebi Allah'ın bilmesi değil, kendisinin yanlış oynamasıdır.⁵⁶

Sonuç

Of, Trabzon'un Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 tarihinde fethedilmesinden yaklaşık yüz sene sonra, Maraşlı bir Türk âlimi olan Osman Efendi bu yöreye gelerek, Of'un en saygın papazlarıyla günlerce dini münakaşalar yapmış ve ekserisinin İslam dinini kabul etmelerine vesile olmuştur. Bunun sonucunda ise yöre halkının çoğunluğu Müslüman olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin iskân politikaları çerçevesinde Müslüman Türk ailelerinin bölgeye yerleştirildiği de bilinen bir husustur. Bu politikanın da yöre halkının Müslümanlaştırılmasında önemli etkileri olmuştur.

Yörede yaklaşık üç asırlık bir geçmişi olan medreseler, bölge insanının eğitiminde etkin rol oynamışlardır. Bu itibarla geleneksel medrese eğitiminin uzun süre disiplinli bir ortamda sürdürülmüş olması nedeniyle sosyo-kültürel yapının oluşumunda dinin etkisini güçlü bir şekilde görmek mümkündür. Din duygusu gibi güçlü ve manevi bir otorite, toplumun refahı ve mutluluğu açısından tarihin hemen her döneminde önemini koruduğunu söylememiz mümkündür. Bu itibarla günümüz ve geleceğin toplumunun inşasında sağlıklı bir din eğitiminin verilebilmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğunu belirtmek isteriz.

⁵⁶ Öztürk, Yaşar Nuri, *Kader Alın Yazısı mı, Tabiat Kanunları mı?* http://www.hurriyet.com.tr/vazarlar/10930836_p.asp 5 Şubat 2009.

Mehmet Rüştü Aşikkutlu bir ilim merkezi olan Of'un Uğurlu beldesinde dünyaya gelmiş ve o ortamda yetişmiştir. Kıraat ilimlerindeki öğrenim sürecini İstanbul'da tamamlayıp köyüne döndüğü 1932 yılından itibaren hafız yetiştirmeye başlamıştır. 1936 yılında resmi ancak fahri olmak üzere Kur'an kursu açmaya muvaffak olmuştur. Bu öğretim faaliyetini 1980 yılına kadar yürütmüş ve binlerle ifade edilen öğrenci yetiştirmiştir. Öğrencileri özellikle 1950'li yıllardan itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev alarak din hizmetlerine önemli katkı sağlamışlardır. Bunun yanı sıra 1974-1979 yılları arasında Ankara ve İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde düzenlenen Kıraat Yüksek İhtisas Kurslarına öğretici olarak katılarak bir anlamda unutulmaya yüz tutan kıraat ilimleri alanında uzman elemanların yetişmesine vesile olmuştur. Aşikkutlu Hoca'dan okumak bir ayrıcalıktı. Kur'an'ın kıraati konusunda bir ekol olduğunu söylememiz mümkündür.

Aşikkutlu Hoca'nın eğitim-öğretim açısından dikkatimizi çeken en önemli özelliği, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına sahip olmasıdır. Başarısının ardındaki en önemli hususun bu olduğuna inanıyoruz. Öğrencilerine dayak atmak şöyle dursun, incitici bir söz dahi söylememiştir. Öğrencileriyle karşılıklı sevgi ve saygı anlayışı içerisinde olmuştur. Öğrencileri de hocalarını incitecek davranışlardan azami şekilde kaçınıyorlardı. Aşikkutlu, öğrenci merkezli eğitim anlayışını bil fiil uygulayarak model olmuştur dememiz mümkündür. Ancak, bırakınız din eğitimini, genel eğitimde bile bu anlayışı hala daha gereği gibi gerçekleştirdiğimizi söylememiz oldukça zordur.

Hiçbir zaman kendisini ön plana çıkarma, şöhret olma gibi bir çabanın içerisinde olmamıştır. Maddi planda kendisine yapılan cazip teklifleri kabul etmemiştir. Kur'an öğretimi onun için her türlü maddi değer ve rütbenin üzerindeydi. Yaptıklarının karşılığını sadece Allah'tan beklediğini dile getirmiştir. Dikkat çeken bir yönü de icazet tören-

leri düzenlememesidir. Mezun olan öğrencisine gereken öğütleri yapar, diplomasını verir ve gönderirdi.

Ayrıca dini konularla ilgili açıklamalarına bakıldığında bilimsel bir anlayışa sahip olduğunu söylememiz mümkündür. Özellikle kader konusundaki düşünceleri günümüz toplumunun algı ve anlayışının ötesinde olduğu gözden kaçmamaktadır.

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu, **“Kuran’ın bütün güzelliği simasına yansımış ve talebelerine yaşantısıyla örnek olmuş müstesna bir muallim ve mürebbi idi”**⁵⁷ görüşüne içtenlikle katılıyor ve İslam dinine hizmet edecek Aşıkkutlu Hoca gibi kişilerin yetişmesini temenni ederken, günümüz açısından da geçerli olduğuna inandığımız bazı hususları maddeler halinde kısaca özetlemek istiyoruz.

- 1- Din eğitim-öğretim hizmetlerini yürütenlerin güçlü bir alan bilgisinin yanı sıra pedagojik formasyona da sahip olması gerekir.
- 2- Bu alanda görev yapanların, maddi çıkar veya makam elde etmeyi ön plana çıkarmayıp hizmetlerinin karşılığını Yüce Tanrı’dan vermesini umması anlayışı önemsenmelidir.
- 3- Öğrenci merkezli eğitim-öğretim anlayışının benimsenmesi ve uygulanmanın bu doğrultuda yapılmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği gözden kaçırılmamalıdır.
- 4- Disiplini sağlama amacıyla az da olsa hala daha dayak atmanın bir araç olarak kullanılması terk edilmelidir.
- 5- Öğrencilerin eğitim ve öğretimini olumsuz yönde etkileyebilecek problemlerinin çözümüne katkı sağlama hususunda öğretmenlerin aktif bir tutum sergilemeleri benimsenmelidir.

⁵⁷ İbrahim Çetin, Diyanet İşleri Başkanlığı Mushafı İnceleme Komisyonu Üyesi; Mehmet Kaya, Konya Konevi Camii İmamı.

EK: 1

۹۹۹ - ۱۵ - ۲۲

صلى الله عليه وسلم

حضرت ابراهيم ادرام طرکیده بانه ده حرم

زمانه قالدن صور ادرام حافظ با بان سنه حجت ادرام ايدن احوالده ايدن ده حرم ادرام

ايدن نه ادرام نه ادرام صور رب امانه ايدن برنه ايدن و ايدن ايدن ايدن

کوبلرله کوزل حجت ادرام بزه ايدن عارن برنه ايدن بو حالده ايدن ادرام

چيقدن بوز درم مک قصيدن ايسه کوبا هاجده چيقدن ايدن بوز کوزلده

نه قدر بوز ادرام بوز بوز لازم ابراهيم بنم بانه ايدن ايدن کوزلده ايدن

طرايمه بيله طرايمه ادرام ادرام ادرام ادرام ادرام ادرام ادرام ادرام

بنام و علیہ اہل مجتہدوں بری خدا و پسر دینی
 بنام بیرون بایدیم ضایعاً فقط ~~کلمه~~ را هتاً قریم دره تور و لوی و کوی
 طوخره از موضعی حرکت کوطله فرجه ایدرز

ز لة القار بجئی جلی ده
 برتونه افتلاخلر برور شکر
 قراند کریم تعلیمی اذکر فله
 علالته لیونکه تمام علم صاحبی
 این ادله نیرم رد کنده تعلیمی
 ده قولان قوروشده اهور
 امید ندهیم سلام و وصه

۲۸۱ دره اخباراً مطالعه ایدرز کر
 فقط ادجئی تمام آصلحه
 زورده چونکه معنا ایدره
 اولجه لازم در بنام و علیہ ز لة القاری
 اذکر فله ایانی تا عاقده
 دهامه بر بنامیم کان کر و وار

جی خانہ سلام
 رحمتک

EK: 3

۹۴۰-۹۴-۹۴
هیا قلم دل

محمد قره حج محمد منور اقصی
تکلیف فقره ستم کلمه بوضوحه بر تمام بقدر با ان کلمه نورجو کور بقره دخل به منوره
ابن ستم ده عن لفظه ده بر سه مازینه الیومیکه بر زنده بر ای قادم سولوره اولوه کلایلی دیکر
بوضوحه اراده کوز کلیم حکم الیومیکه قره درسم قوله که اراده صلح جیم یی اوله خالرمه دلاقم
(اراده کلیم ده قوله در جریمه ده) بوزن لهر کسک غایغ غعلی در بر بریم یومیم اولور در بوزن
بوضوحه آن بر غطایم اظاهره قول ریش با مانده بر یامانه بنده حالج بر اراده مالک اراضی
اراده کلیم ، بوشادرم بر طرقتی ترجمه قره درسم دنتی اراده جریمه ده ادهت قول غیره دفعه در
بیشتر مراد ایدر دتت ایدر ده معلوم کوز بوده غناب هفت مراد نقلی بنده بر بر بیلمیم ؟
جو با نده در جویم بیلیم صدق بونده اولوک امرن بر حوضه او امرالمانه ایله اراده کوز صوفایلی
دیلت حاجته ده منزه اولمانه بنده صافقده بولم ، بر ستم یایلیس لازمه کله بشارت با ماز
و با یایلیس لازمه مظهره با مانده مراد اله بولم ایدر دینم قفص بزم اراده جریم مزن بوشادرم
کلیم دلفی بقدره در بیلیم کلیم بنده شاید در سبک برده که عذاب ایجاب ایدر لا ضرر عذاب ده کلیم
اتقا ایدر هت اوت بوشادرم انده حیصیلتا به شوهر بر خلاصه ایدر حکم مراد اله بر
امر اله ایدر ، قول مراد الیهک خارجنه عیقا ما قفص مراد اله یی ده فصل ایلم ماحور دخل امانه
امر اله یی فصل ایلم ماحور در بن امره نقلی مراده ادرتم اولوه با اولکلیم سن در اوله
حکمه بالکل کوروشلم غناب الله من زوره که جویمز اولوالله آن لهر یت بیت هم برک ده
ای - استاد -